КЛЮЧЫ — АД ШЧАСЦЯ...

І няшчасця

...Некалі, гасцюючы ў нашмат старэйшай сяброўкі, спрабавала не толькі нешта прыгатаваць ды падаць на стол, — парывалася вымыць посуд. «Не... Гэта лішняе», — тонам, што не зносіць пярэчанняў, казала гаспадыня. І з усмешкай дадавала:

— Не пазбаўляйце мяне задавальнення.

Мыла, значыць, сама, потым — расстаўляла на звычныя месцы. Што, магчыма, цікава — усё чыста прымала з пліты і клала на яе адмысловую льняную сурвэтку. Так, лічыла, і здаравей (не брудзіцца), і прыгажэй.

Хто б спрачаўся?..

...На новым старым ручнічку, які надоечы паклала на пліту, намаляваныя свечкі, шампанскае, вінаград, пад імі — удалы надпіс «Са святам!».

Гэта значыць раніцай прачнуўся, прачытаў, перш чым гатаваць сняданак, і як быццам павіншаваны! З тым, што даў бог яшчэ адзін дзень, дом, ежу... Найлепшую кампанію... Ну ці ж не свята?

Фота Анатоля КЛЕШЧУКА.

Гаспадыня

Па ўбываючай: дзяцей у бабы Нюры чацвёра, унукаў — дарослых — пяцёра, праўнучка — адна (пакуль), але якая!

Днямі разам з бацькамі на вячэру прыязджала, на талерцы з паўлыжкі бульбы пакінула.

— Можа, даела б? — спытала бабуля.

— Цяпер — не хачу, але ты яе не выкідвай, — загадала малеча. — У халадзільнік пастаў. Заўтра з раніцы ўстанеш, дзверцы адчыніш: а там — ежа. Гатовая... Табе застанецца толькі разагрэць...

Ну ці ж не гаспадыня?!

На змену

У знаёмых падворак — як той каўчэг, бо ўсякай пачвары па пары: свінка з парсючком, авечка з бараном, каза з казлом, сучка з сабакам... Напрадвесні індык з індычкай з'явіліся — Вася і Люся, а следам — пяцёрка малых.

Маці, што называецца, душы ў іх не чула: неадступна песціла-аберагала, штосьці смачнае падсоўвала, навучала... Бацька — як прыкмячаў гаспадар — хіба «для мэблі» быў — хадзіў галаву задраўшы ды толькі клекатаў: «Во якія дзеці! Во якая жонка!»

Выхваляўся, карацей, анічога пры тым не робячы, аж да той пары, пакуль... было за кім: пакуль індычку знoў не пасадзілі на яйкі.

Хвалько тады — анічога не зразумеў: абурыўся, разгубіўся, пакрычаў, што будзе скардзіцца, але ж потым зглядзеў пабач «сірот» і...

Адкуль што ўзялося? Клапоціцца, выхоўвае, глядзіць дзяцей. Прычым, як ні дзіўна, умеючы, нават не горш за маці.

...У птушак — як у людзей: як у тых жа Люсі і Васі.

Ці нават лепш?

Сіла прывычкі

Каляжанка на заслужаны адпачынак пайшла, прычым столькі гадоў адпрацаваўшы...

А таму пры сустрэчы першае ж пытанне: як ёй у новай якасці? Ці прывыкла?

— Без работы — за тыдзень, — смяецца жанчына. — А вось без зарплаты — прывыкаць ды прывыкаць яшчэ.

Трэба разумець, нялёгкі працэс?

Каму што...

Горад. Крама. Ланцужок да касы. У ім за намі — прывабная маладзічка з дзецьмі.

— Так: што нам бабуля сказала купіць? — засяроджана пытаецца яна не тое ў сябе, не тое ў сыноў. — Мы ўсё з вамі ўзялі?

— Пэпсі-кола і чыпсы тут! — рапартуе старэйшы хлопчык.

— І маёзіва тут! — хваліцца малодшы.

— Хлеб, пельмені, масла, капусту, — перабірае ў вазку матуля, — мы таксама ўзялі...

— Гэта — бабулі! — на ўсю краму абвяшчае малы. — А гаейку дзеду — забылiся?!

— Вось гэта — унук! Вось гэта малайчына! — адзываецца нехта з чаргі. — З такім — дзед ніколі не прападзе!

...У хуткім часе — магчыма.

А накошт «ніколі»...

Дай бог!

Гадуй, дзядуля, унукаў

З ліста: «Нам з жонкай добра за 80, жывём у сталіцы, удваіх, нікому не замінаем. Са старэйшым сынам бачымся разы два на год — ён далекавата жыве. Не ў Мінску і малодшы. Тут, у нас прапісаны — хіба дарослы ўнук. Мы з жонкай дапамагалі гадаваць яго, абжывацца, падымацца на ногі... Спадзяваліся, што, можа, і ён дапаможа, калі тое спатрэбіцца: у аптэку сходзіць, тую ж шклянку вады падасць.

Ён і праўда чалавек неблагі, зрэдку забягае. Вось і нядаўна быў: прайшоўся па кватэры, трошкі пасядзеў-павячэраў, спытаў пра ўзрост, пра здароўе.

Мы пра яго няшмат што казалі — не скардзіліся, бо які ў гэтым сэнс: унук жа не доктар? Але ён усё роўна захваляваўся, «западозрыў нядобрае», сказаў: «Нешта ж доўга вы жывяце?!»

Новыя людзі

Анекдот, а можа, і праўда.

У адным з нашых мястэчак турысты тутэйшага дзеда спынілі: сталі распытваць, ці ёсць тут якія славутасці, што ім варта было б паглядзець?

Дзед ім дарогу да царквы паказаў, да касцёла, сказаў, што ў іх яшчэ трое могілак ёсць: руская, польская і яўрэйская. «А беларусаў дзе хаваюць?» — спыталі заезджыя. «Беларусы — не паміраюць!» — хітра ўсміхнуўся дзед.

...Яўрэі ў большасці нашых мястэчак, мусіць, таксама, бо пасля апошняй (дай бог!) вайны іх проста не засталося — могілкі амаль не дагдядаюцца.

Але ж напрадвесні на іх нехта быў і, мусіць, запалку кінуў, — загарэлася трава. Людзі кінуліся тушыць.

...У сваім гародзе, непадалёк, хіба цётка адна заставалася: як нічога-ніякага — ускопвала граду.

— Калі не ідзяце тушыць, дык хоць рыдлёўкі дайце! — папрасіла ў яе адна з жанчын.

— І не пайду, і не дам, — адказала ёй цётка. — Бо не я тую траву падпаліла і не ў мой бок сягоння вецер...

Усё лагічна: старое мястэчка — новыя людзі.

Чароўная сіла?

Загавары ў Мінску — на вакзале, у краме, у трамваі — па-кітайску ці па-японску, на цябе хіба вокам кінуць. Загавары (як мы з калегам) па-беларуску, — «усе вушы тут». І вочы, здаецца, таксама. Ва ўсякім разе, дзядзька, што расеўся паблізу, глядзіць, не міргаючы, ловіць кожнае слоўца і пасля чарговага ўсё ж зрываецца:

— Вы, канешна, звініце, — кажа на ўсю пляцоўку трамвая, — але я ў беларускай школе вучыўся, у дзярэўні рос, і так, як вы, там ніхто не разгаварываў... «Насамрэч» ды «насамрэч»... Тожа мне — слова прыдумалі... А што яно азначае, калі з трох часцей састаіць: на, сам і рэч. Вешч, кажучы па-руску! А прычым тут яна?!

Дзядзька абураны, дзядзька пытаецца і (гэта відавочна) чакае адказу.

А што яму сказаць? Што яго вёска і яго школа — гэта мінулае стагоддзе і далёка не ўся Беларусь? Што слова «насамрэч» (і нават «насамперш») у мове ёсць, і што дзяліць іх на нейкія часткі (ды асобныя з іх яшчэ перакладаць), мякка кажучы, — абсурд...

Рой думак — у мяне. У калегі — толькі ўсмешка:

— Скажыце, — звяртаецца ён да дзядзькі, — а ці было ў вашай вёсцы слова «ўпоперак»?

— А як жа, было, — гаварыцца той. — І «ўздоўж» было, і «ўпоперак»...

— А яго падзяліць вы не спрабавалі?

— Не, — нічога не разумеючы, гаворыць дзядзька.

— А вы паспрабуйце — як насамрэч, на тры часткі...

...Пасажыры ўсміхаюцца, мы выходзім, дзядзька едзе далей і, напэўна ж, «дзеліць».

Нехта недурны казаў, што смеху баіцца нават той, хто не баіцца нічога.

Не прайшло... паўстагоддзя

Гэта, кажуць, не анекдот: знакаміты мастак, убачыўшы маляваныя дываны, загарэўся, пайшоў па інстанцыях — стаў прабіваць ідэю стварэння музея: даводзіць чыноўнікам, што сорак дываной мастачкі Алены Кіш — гэта цэлая калекцыя, гэта — скарб, які трэба выстаўляць!

А яму як быццам і не пярэчылі, — наадварот:

— *Да-да, конечно!* — казалі ў чарговым кабінеце. — *Проблема только с помещением... Надо подумать, где же разместить эти сорок диванов...*

Добрая навіна: памяшканні, нарэшце, знайшліся, у нас цяпер ёсць музей так званага наіўнага мастацтва!

Што радуе і здзіўляе — пры жыцці аўтара ідзі.

Што вінен, аддаць павінен

У будныя дні Піліпаўна жыве адна, у выхадныя — на хутар да яе хоць нехта ды прыязджае: найчасцей — сынок са сваімі... І тады ўжо нявестка — яна ж маладзейшая — гаспадарыць на кухні: гатуе, ставіць на стол, склікае на снеданне і абед, на вячэру.

— Ну што за чалавек! — чарговы раз злуецца на мужа. — Есці — ніколі не даклікацца! Усё зраблю, паставлю — «Васечка, ідзі...» А ён і вухам не вядзе! То яму дарабіць нешта трэба, то дачытаць, то пагаліцца, ціск памераць...

— Ён змалку ў нас такі, — усміхаецца свякроў. — Спаць яго ўсёй сям'ёй укладвалі! То яму вадзічкі ахвота, то сікі, то какі, то цацку падай, то на пальчык пафукай... Я, бывала, так натупаюся, так натамлюся за дзень, што, здаецца, і свет не мілы! Але ж ён маленькі, шкада — вось і нашу яму то вадзічкі, то малачка, вось і фукаю на ўсе пальчыкі па чарзе ды спінку соннаму чухаю.

...Цяпер — у тры пагібелі сагнуўшы яе, ды такую шырокую, пад адчыненым акном у кухню — Васіль (і даўно ўжо Пятровіч) капае траншэю — пракладвае трубы для паліву град і, вядома ж, слухае гамонку жанчын, якія заўсёды любілі і любяць яго.

І якіх — гэтак жа бясконца! — любіць ён сам.

За дабро — дабром?

Дачу Дзіна Макараўна будавала даўно, гадоў 30 таму, калі прыкладна столькі ж было і самой, і мужу. Гэта ён (светлай памяці!) карчаваў хмызняк на ўзлеску, узнімаў цаліну, садзіў яблыні ды грушы, будаваў дамок, а з часам — яшчэ і гараж, у які аднойчы вечарам пайшоў рамантаваць машыну і назад не вярнуўся: сэрца.

Мусіць, лёгкая была смерць?

Пра жыццё ўдавы такога не скажаш, бо адна і таксама нездаровая, бо жыве на больш чым сціплую пенсію, з усіх сіл стараецца трымаць парадак у кватэры і на той самай дачы: даглядае сад, нешта вырошвае на градках і ў цяпліцы, шчодра дзеліцца з суседзямі, бо ў тых (прынамсі, што злева) амаль нічога не расце: забываюцца — то пасадзіць, то дагледзець... (Узяць, — ніколі! І ўсё, што ні дай!)

А таму надоечы, адхварэўшы на ковід (ндзе ж не дзенешся?!), распачаўшы касьбу, дачніца верыла, што нехта з мужчын зараз прыйдзе на гук і яе падменіць...

Хутка змогшыся і нікога не прычакаўшы, яна кінула трымер: што называецца, пайшла на паклон.

Першы ціхі шок быў, калі сусед (той самы, «левы», які гадамі і вёдрамі браў для сям'і гародніну, вішні, парэчкі, не кажучы пра садавіну...) папрасіў за работу 50 рублёў і пляшку «беленькай», другі — калі ўбачыла, што траву скасіў збольшага — абы-як, абы адчапіцца...

Нехта недурны сказаў, што рабіць добра — гэта ключ да шчасця.

Ключ да няшчасця — чакаць ад людзей удзячнасці.

Пакуль збіраўся жыць...

З вёскі, што ляжыць у нізінцы, каля самай рэчкі, на ровары выязджаць цяжкавата, бо ўвесь час пад гару: пакуль «возьмеш» яе, досыць добра натомішся і затым хоць-нехаць пастаіш, паглядзіш назад — на дамы і дамкі, на блізкія могілкі: помнікі на іх — як пастаці...

Каля адных — хочацца ўкленчыць, схіліць галаву, абняць, каля іншых — проста пастаяць, углядзецца ў прыгожыя твары (а колькі ж маладых?!), прачытаць знаёмыя прозвішчы, звычныя літары ЗП (чытай «здесь покоится») і РБ («раб божий»)...

Што цікава, гэтымі ж дзвюма — РБ — ва ўсіх нататніках і заўжды пазначаліся любімыя радкі Рыгора Барадуліна.

«Пакуль збіраўся жыць,
Жыццё прайшло...»

Гэта з яго...

Можа, пра тых, хто сышоў у найлепшы свет і цяпер «покоится»? Можа, пра тых, хто яшчэ збіраецца жыць — некалі.

Валянціна ДОЎНАР.

АД ЯЕ Ж.

У старых беларускіх календарах чаго толькі не было!.. У тым ліку — чыстыя старонaчкі для запісаў.

Можна сказаць, адтуль на роздум: дзякуйце лёсу за сужэнца, што храпе пад бокам, — значыць, ён не ў каханкі; дзякуйце за посуд, які трэба мыць пасля гасцей, — значыць, маеце радню і сяброў; за адзенне, якое робіцца малаватым, — значыць, у вас ёсць ежа; за гару мыцця, — значыць, у вашай сям'і ёсць што насіць; за свавольства дзяцей, — значыць, Бог вам іх даў, за стому ў канцы дня, — значыць, вы яшчэ можаце добра папрацаваць; за будзільнік, што звініць штораніцы, — значыць, вы жывыя.